

Anmeldelse af bogen “Skriftlære for stenhuggere”

Poul Søgren - Lærebog om typografi, skrift, skrifthistorie og lay-out.
120 sider, Erhvervsskolernes Forlag

Af Lisbeth Gasparski

Arkitekt / grafiker

Besøg på danske kirkegårde kan være et trist og deprimerende syn. Række op og række ned af kedelige grave og ligeså kedelige gravsten, næsten blottet for personlige udtryk eller æstetiske oplevelser. Mange sandblæste inskriptioner med computerskrifter, helt fremmede for sten og teknik, fordi de er tegned til bogtryk. Dertil uopfindsomt komponeret sammen og placeret på en stereotyp stenflade.

Sådan behøver det ikke at være! Sten som materiale er der jo ikke noget i vejen med. Tværtimod! Så det er de andre fronter, der skal sættes ind på: brugeren skal blive klar over mulighederne for at få en smuk og unik gravsten, man kan glæde sig over i rigtig mange år - og forstå, at kvalitet ikke er discount, men koster penge. Og stenhuggeren skal - qua sin uddannelse - have indsigt i brug af skrift på sten, og dermed forståelse for valg af skrift i forhold til teknik og stenart, samt for komposition, dvs. den helhed inskriptionen danner sammen med stenfladen.

Som en længe savnet lærebog i uddannelsen af stenhuggere er nu udkommet bogen 'Skriftlære for stenhuggere' af Poul Søgren, udgivet på Erhvervsskolernes Forlag. Bogen er tænkt både som en basal indføring i skriftens historie, som en konstant vejledning i brug af skrift og som bidrag til en bevidstgørelse af stenhuggeren om hans traditionsrige og stolte fag.

Man har ikke forstået meget om skrift, hvis man ikke kender historien. De tegn, vi benytter i vor vestlige kultur, har fået deres form gennem en lang udviklingsproces. Deres grund-

former må i dag betegnes som en konvention, og de kan ikke ændres ret meget, før budskabet bliver ulæseligt. Men selv inden for denne ret snævre ramme er der umådeligt mange muligheder for variation i udtrykket, også når der er tale om skrift i en tre-dimensionel udgave, hugget i sten. Kunsten er at vælge kvalificeret.

Bogens første hovedafsnit gennemgår skriftens historie fra de første kileskrifter i Mesopotamien omkring 4000 f.kr. over den klassiske romerske skrift fra starten af vor tidsregning - den skrift som er forbilledet for næsten al nutidig skrift i den vestlige verden - og videre op til vor tids talløse udgaver af denne skrift.

Der gives et fængslende billede af den fantastiske udvikling, der sætter os i stand til at kommunikere de mest indviklede budskaber på tværs af sprog og landegrænser ved hjælp af bare ca. 30 tegn.

Når man beskæftiger sig med skrift er to forhold altafgørende: formgivningen af de enkelte bogstaver og - mindst ligeså vigtigt - den måde, de behandles på: dvs. spatieringen og skydningen samt kompositionen og placeringen på en flade. Bogen redegør på pædagogisk vis for disse forhold, underbygget med en række instruktive eksempler. Der er ligeledes nyttige forklaringer på såvel fagudtryk som de forskellige skriftgrupper og deres udspring af nye materialer, teknikker og stilskit.

Et afsnit handler om betydningen af at vælge de rigtige skrifter til opgaven og et andet om at bruge computeren med omtanke. Disse afsnit kunne sagtens have været mere kontante og uddybede. For det jo ofte her, det går galt, når skrifter, tegnet til et helt andet medium, f.eks. bogtryk, ukritisk bruges på sten. Eller når skrifter, tegnet til at hugges med v-snit, bliver sandblæst og mister al skønhed med en u-formet bund. Eller når skrifter, velegnede til en finkornet sandsten, bruges i en grov granit med stokhugget overflade. Fordi computeren har hundredvis af skrifter og fordi næsten alt kan sandblæses, er det altafgørende, at stenhuggeren har viden og holdning til at vælge kvalificeret.

Hvor det meste af bogen mere bredt handler om skrift på sten, er de sidste to kapitler helliget gravsten. Først et kort afsnit om islamiske skrifter, formodentlig medtaget, fordi der er tale om det største fremmedsprogede indslag på danske kirkegårde. Det er både interessant og relevant, at man som

A'ets udvikling fra billedtegn (hieroglyf) til bogstav.

De romerske kapitalis-bogstaver, 1. årh. e.Kr.

Sammenligning mellem lysets spil i det mejslede bogstav og i det sandblæste.

stenhugger kan håndtere andre skriftsprog, også uden at forstå indholdet. Her må man forlade sig på sin formsans og fornemmelse for komposition, hvad enten det drejer sig om arabisk, kinesisk, hebræisk eller tamil. Det må være en herlig udfordring, fordi disse skrifter ofte benytter et smukt og fremmedartet formsprog.

Bogens sidste afsnit er skrevet af kunsthistorikeren Anne-Louise Sommer, som beretter om kirkegårdens og gravmindets historie i Danmark. Endvidere gennemgås en række af de symboler, der gennem tiderne har været anvendt i forbindelse med gravsten. Det er et tankevækkende afsnit, som opfordrer til at overveje, hvad vor tids bidrag til fornyelse af dette område kunne være. Et symbol anbragt på en gravsten skal på én gang være et personligt meningsfuldt element og samtidig kunne indordne sig i kirkegårdens helhed og en dansk tradition.

Bogens sobre og indsigtsfulde gennemgang af skriftens historie og dens formmæssige udvikling vil - sammen med de basale instruktioner i skriftbehandling - utvivlsomt gøre den til et nyttigt redskab i undervisningen. Vil man som stenhugger for alvor beherske skriftområdet og evt. udvikle det videre, må der dog mere til. F.eks. berører bogen desværre kun i mindre grad, hvad det betyder for en skrifts udtryk, når man tilføjer den 3. dimension, hvad enten inskriptionen skal stå positivt eller negativt - især væsentligt fordi man ofte ser en gravsten i forkortning.

Selv om formgivning af nye skrifter - i kraft af nye medier - har fået en vældig renæssance i de sidste år, tegnes der beklageligvis ikke mange nye skrifter direkte til brug på sten. De ville naturligvis være forskellige, afhængigt af om de var til sandsten, marmor eller granit, om de var til mejsel, lufthammer eller sandblæsning. Dette må være en god udfordring til alle skrifttegnere!

I flere sammenhænge bevæger bogen sig ind på det mere holdningsdannende. Det gælder f.eks. afsnittene om komposition, valg af skrift og brug af computeren, og der opfordres - lidt forsigtigt - til, at stenhuggeren interesserer sig for at forme detaljer og give inskriptionen et personligt udtryk. Men selv de bedste hensigter falder til jorden, hvis samspillet mellem skriftens form, dens behandling, kompositionen, valg af stenart, huggeteknik og overfladekarakter ikke er i orden. Selv om bogen generelt er fint og gennemtænkt illustreret,

ville det netop her have været nyttigt med billeder af gode og dårlige eksempler.

Meget af vort kendskab til oldtiden skyldes, at huse, templer, skulpturer og inskriptioner blev udført i næsten uforgængelige materialer og som udtryk for tidens kulturelle og kunstneriske stade. Det bør være vor ambition at efterlade vidnesbyrd om vor tid, som vi kan være stolte af, til de kommende generationer, det ypperste vi kan præstere, ikke grimt eller ligegyldigt. Det gælder naturligvis også stenhuggerkunsten, hvad enten det drejer sig om bygningsdetaljer, restaurering eller inskriptioner på gravsten. Dertil har vi brug for et dygtigt stenhuggerfag, der er bevidst om at fastholde og videreudvikle fagets kultur og håndslag.

Måtte denne bog gøre sit hertil!

Skal man lave et arbejde af særlig høj kvalitet, er man nødt til at skitsere teksterne i hånden, så man kan få det bedst mulige grundlag at vurdere ud fra.

R

Øverst et bogstav, hugget i granit. Tegningen forinden viser, hvordan det skabes under hugning med mejselen.

1 2 3 4 5 0
6 7 8 9